

Informacijska pismenost učenika srednje strukovne škole kroz prizmu školske knjižnice i knjižničara

Uranjek-Varga, Sandra

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:985867>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-02**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
AK. GODINA 2021./2022.

Sandra Uranjek-Varga

**Informacijska pismenost učenika srednje strukovne škole kroz
prizmu školske knjižnice i knjižničara**

Diplomski rad

Mentor: doc.dr.sc. Tomislav Ivanjko

Zagreb, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Sandra Uranjek-Varga, prof.

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Odškrinimo vrata – izgubljeno i nađeno	5
3. Informacijsko opismenjivanje	6
4. Informacijska pismenost kroz vrijeme	8
5. Informacijska pismenost i nastava	10
6. Informacijska pismenost i knjižnica	12
7. Knjižnično – informacijski i medijski odgoj i obrazovanje (KIMOO)	14
8. Uloga školske knjižnice i knjižničara	15
9. Informacija dostupna svima – istine i zablude	18
10. Mediji i njihova uloga u nastavi i učenju	20
11. Sigurnost na internetu	21
12. Istraživanje	23
12.1 Uvod	23
12.2 Pregled ranijih istraživanja	24
12.3 Cilj i metodologija istraživanja.....	26
12.4 Rezultati istraživanja	26
12.5 Rasprava	31
14. Zaključak	33
15. Literatura	34

1. UVOD

Učenici danas imaju pristup većoj količini informacija nego ikad u povijesti jer, globalno gledano, ljudi danas žive u svijetu pretrpanom informacijama. Stoga nastavnici i školski knjižničari moraju uložiti sve snage i napore da obrazuju građane koji aktivno i kritički razmišljaju, procjenjuju i primjenjuju svoja znanja. Zaposlena sam u knjižnici strukovne, Graditeljsko-geodetske škole u Osijeku, a i majka sam dva odrasla sina, tako da sam na konkretnim primjerima shvatila kako je danas internet otvoren, dostupan, ali i najvećim dijelom bez ikakvog nadzora.

Da bi bili informacijski pismeni, učenici moraju znati razlikovati vijesti, zabavu, mišljenja i reklame, moraju uspješno i učinkovito pronaći informacije, kritički ih i kompetentno vrednovati i točno i kreativno ih upotrijebiti. Stoga je od primarnoga značenja bliska suradnja nastavnika sa školskim, javnim i internetskim knjižničarima i knjižnicama. Informacijska pismenost jedna je od ključnih vještina koje su danas potrebne učenicima, koji su sutrašnji djelatnici na tržištu znanja.

Učitelji i školski knjižničari moraju nastojati poboljšati učenje svojih učenika koji će imati koristi od ispitivanja i teorijskog i praktičnog pristupa razvijanju informacijske pismenosti u školama jer je informacijska pismenost važna ne samo za učenje u školama i u višem obrazovanju, nego i u cjeloživotnom učenju. Danas je u društvu sve više informacija dostupno u elektroničkom obliku, stoga se kao potreba nameće da svi građani imaju odgovarajuće vještine da bi znali što traže, da bi mogli pronaći i evaluirati informaciju, da bi tu informaciju svrhovito mogli iskoristiti i da bi učili iz procesa pronalaženja i korištenja elektroničke informacije. Informacijska pismenost danas se smatra ključnim elementom obrazovanja učenika, pri čemu škole imaju ključnu ulogu u razvijanju informacijske pismenosti svojih učenika, a, također, proučavanjem teorije i prakse, učitelji i školski knjižničari moći će ispitati svoje informacijske vještine i zatim u školi razviti programe koji će potaknuti razvijanje informacijskih vještina učenika. Poučavanje učenika kako vrednovati informaciju pronađenu u tiskanom ili elektroničkim izvorima ključni je aspekt poučavanja informacijskih vještina.

Učenje će ostati ključna točka u školama: vještina učenja, uključujući informacijske vještine, bit će od primarne važnosti u školama sutrašnjice, a učenici će u budućnosti trebati sve složenije informacijske vještine jer će biti suočeni s više multimedijalnih informacija.

Stoga je cilj osuvremeniti i ostvariti ciljeve informacijske pismenosti, koja se sustavno treba provoditi od osnovne preko srednje škole.

„Učenicima su danas potrebna znanja i vještine kao što su pronalaženje, pristup, prosudba, vrednovanje ili učinkovito korištenje informacija. Time informacijska pismenost otvara put obnavljanju i nadogradnji vlastitih znanja, pravilnoj selekciji vrijednog znanja i njihovoj primjeni“. (Špiranec i Banek Zorica, 2008)

2. ODŠKRINIMO VRATA-IZGUBLJENO I NADENO

Jako je važno definirati ulogu informacijske pismenosti u obrazovnim sustavima jer informacijska pismenost pomaže učenicima u snalaženju, razumijevanju i kritičkom preispitivanju vrlo kompleksnih informacijskih prostora.

Što je uopće značenje pojma društvo znanja? Društvo koje svoj razvoj temelji na znanju, društvo koje stvara, dijeli i koristi stečena znanja za dobrobit i razvoj svojih članova.

Vrlo je važan pomak od adaptivnih na stvaralačke modele učenja jer posebno mjesto u ocjenjivanju društva znanja zauzimaju inovativnost te obrazovanje i obučenosť pojedinaca i sustava. Sveopćim zamahom u najraznovrsnijoj primjeni računalne tehnologije u suvremenoj proizvodnji i poslovanju te svakodnevnom životu, računalo se uključilo u formalne, neformalne i informalne procese učenja i poučavanja, stoga se intenzivno treba raditi na stjecanju znanja i razvijanju sposobnosti vezanih uz raznovrsne mogućnosti i načine produktivne uporabe računalne tehnologije.

Ljudi tumače informacije pomoću pet osjetila: vidom, okusom, mirisom, sluhom i dodirrom, a ova osjetila definiraju ljudske interakcije sa svijetom, potiču razmišljanje i čine iskustvo smislenim. Digitalno okruženje još je više naglasilo ulogu informacijske pismenosti u obrazovanju. U današnje vrijeme, digitalne informacije najviše djeluju na vid i sluh, a istraživanja kažu da 80 posto onoga što opažamo i pamtimo dolazi u obliku vidnih predodžbi.

Današnji učenici dolaze u kontakt s vizualnim slikama najčešće preko sljedeća tri izvora: televizija, društveni mediji i internet.

Danas susrećemo termine „informacijske vještine“ i „informacijska pismenost“, a većina istraživača smatra da je termin „informacijska pismenost“ obuhvatniji od termina „informacijske vještine“. Stoga je informacijska pismenost širi pojam koji obuhvaća ne samo vještine, nego i stavove prema učenju i motivaciju za učenje. Stoga je bitno usmjeravanje učenikove pažnje na identificiranje jasne svrhe zadatka, a srednjoškolski nastavnici i školski knjižničari trebaju obnoviti učenička znanja i vještinu vođenja bilježaka.

Dobro organiziran i dobro napisan sastavak/esej ili izvještaj bit će onaj u kojemu učitelj i školski knjižničar mogu vidjeti učenikovo kritičko razmišljanje pri pronalaženju, evaluaciji i organiziranju informacija i ideja.

Mora se razvijati razumijevanje te stvaralačka i kritička uporaba informacija, koje se usvajaju i prosljeđuju uz primjenu tradicionalnih oblika pismenosti (čitanje, pisanje, govor, crtanje i sl.), kao i uz pomoć računala i informacijsko-komunikacijske tehnologije. To znači uporabu informacijske tehnologije u učenju i cjeloživotnom obrazovanju, s ciljem unaprjeđenja znanja, vještina i sposobnosti unutar osobnog, društvenog i poslovnog napretka, samostalno učenje tijekom cijeloga života-cjeloživotno učenje i obrazovanje. Knjižnično-informacijske kompetencije učenika trebale bi obuhvatiti: vještine koje se odnose na lociranje informacija, razumijevanje i korištenje informacija, stvaranje pozitivnih stavova i vrijednosnih sudova u odnosu na informacije. Što je potaklo širenje ideje informacijske pismenosti? Zbog čega je informacijska pismenost danas nužna?

Rezultat je to promjena u društveno-ekonomskom kontekstu, tj. stvaranje pretpostavki za transformaciju prema društvu znanja, tu su i nove teorije obrazovanja i modeli učenja: informacijska pismenost podupire nove teorijske pravce u obrazovanju koji pripadaju konstruktivističkoj paradigmi, e-učenju i učenju tijekom cijeloga života.

Heterogenost, brzina promjena i složenosti koje vladaju u informacijskom okruženju te pristup mnoštvu raznovrsnih izvora čine sposobnosti vrednovanja, odabira, interpretacije te kritičkog uvida u razna motrišta sve važnijima.

3. INFORMACIJSKO OPISMENJIVANJE

Informacijska eksplozija sredinom 20. stoljeća dovela je do razvoja pojma informacijske pismenosti sredinom 1970-ih godina.

Ponuđeno je pregršt definicija informacijske pismenosti, no vjerojatno je najnavođenija ostala ona iz 1989. godine, kojom je nedvosmisleno istaknuta bliska veza između informacijske pismenosti i obrazovanja. U toj se definiciji informacijski pismene osobe određuju kao: "One koje su naučile kako učiti(...) jer znaju kako je znanje organizirano, kako pronaći informacije i kako ih koristiti na svima razumljiv način(...), to su osobe pripremljene na učenje tijekom cijelog života". (American Library Association, 1989.)

Snažna je povezanost između obrazovanja i informacijskog opismenjivanja, što je snažan argument za uvođenje informacijske pismenosti u nastavne procese.

Učenje tada postaje proces koji objedinjuje stvaranje, mišljenje, kritičku osviještenost i interpretaciju. Tradicionalni načini učenja i podučavanja zamjenjuju se istraživačkim i problemskim metodama, što osobu koja uči stavlja u poziciju samostalnog istraživača i korisnika informacija koji je aktivno uključen u proces traženja informacija. „Sve složenija okruženja ne mijenjaju samo sadržajna težišta informacijske pismenosti, već ona postaje i sve važniji skup kompetencija bez koje će se pojedinac neminovno izgubiti u novim medijskim i informacijskim prostorima“. (Špiranec, 2011)

Informacijska pismenost širok je pojam koji uključuje informacije u svim oblicima i dobivene posredstvom svih postojećih kanala. Uz informacijsku pismenost usko povezujemo razvijen kritički pristup informacijama te naglašenu etičku dimenziju u njihovoj daljnjoj uporabi. Stoga su nužne promjene u nastavničkom obrazovanju, kako bi se osigurala informacijska kompetentnost nastavnika, a krajnji je cilj poticati razvoj sposobnosti budućih naraštaja da se koriste informacijskim vještinama u svojem budućem i daljnjem obrazovanju, na radnom mjestu te kod aktivnog sudjelovanja u civilnom društvu. Konvencija o pravima djeteta (1989) u članku 17. ističe pravo djeteta na pristup informacijama, a u članku 13. pravo djeteta na slobodu izražavanja. Hrvatska, kao stranka Konvencije, uvrstila se među one napredne zemlje koje su preuzele obvezu osiguranja i zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Stoga je uočljivo da se prava međusobno upotpunjuju, posebice u formalnom i neformalnom obrazovanju djeteta te kroz programe cjeloživotnoga učenja, a, sukladno tomu, promijenila se i percepcija učenja. „Jedna od središnjih ideja modernog obrazovanja odmak je od shvaćanja učenja kao prijenosa informacija i znanja. Učenje postaje proces koji objedinjuje stvaranje, mišljenje, kritičku osviještenost i interpretaciju.“ (Lasić-Lazić, Špiranec, Banek Zorica, 2012) Digitalno okruženje još je više naglasilo ulogu informacijske pismenosti u obrazovanju, stoga se nameće pitanje informacijske opismenjenosti internetske ili Google generacije, tj. njihovih obrazaca traženja i korištenja informacija u obrazovne svrhe.

Dakle, svjedoci smo promjene informacijskog ponašanja i medijskih navika ove skupine mladih ljudi. Tehnologija uvelike utječe na cjelokupan razvoj mlađe populacije. Mladi su danas iznimno vješti u korištenju tehnologija, što je rezultat odrastanja u tehnološki zasićenome okruženju, u kojemu tehnološke naprave-računala, mobiteli i općenito zaslone, postaju sastavnim dijelom života. Pojavljuje se interes za konstruktivističke ideje u obrazovanju, jer konstruktivizam naglašava potrebu da učenici više budu aktivni sudionici u svom učenju, a ne samo pasivni primatelji koji čekaju da prime znanje od učitelja.

Četiri su ključna elementa učenja: aktivno učenje, suradničko učenje, odgovorno učenje, meta-učenje, tj. učenje o učenju.

Učinkoviti učitelji cijene učenike koji razumiju kakvo se ponašanje od njih očekuje u različitim situacijama, između učenika i učitelja postoji suradnički pristup. Suvremeni kurikulum naglašava da je za učenike važno što ih potiče na korištenje izvora za učenje i uključenost učenika u učenje, a korištenje weba treba unaprijediti poučavanje i biti dogradnja prethodno izloženim temeljima poučavanja. Stoga je jako bitno poticati suradnju stručnjaka u školama i suradnju između učitelja i školskih knjižničara.

Nameće se, međutim, pitanje, je li vjerojatno da će zbog korištenja web stranica korisnici zaboraviti na tiskane izvore. To je, smatra se, ključno pitanje s obzirom na učenike koji vide web kao jedini izvor informacija potrebnih za izvršavanje zadataka. Razvitak ICT-a bio je dramatičan u nekoliko prošlih godina i u školama su se dogodile mnoge promjene s obzirom na kurikulum. Promjena je konstantan čimbenik u današnjoj školi i ta će se promjena vjerojatno nastaviti, a poučavanje informacijskih vještina u budućnosti vjerojatno će biti ključna značajka kurikuluma.

Cilj je da učenici trebaju znati koliko i prije, biti bolji nego prije u osnovnim vještinama pismenosti i računanja i imati nove vještine i kompetencije, kao što su ICT vještine, timski rad, upravljanje svojim učenjem, kreativnost, poduzetnost i spremnost na pothvate. Ključne vještine radnika koji znaju nisu tehničke vještine, nego vještine identificiranja problema i pitanja i vještine traženja rješenja pristupanjem ključnim informacijskim resursima i njihovo učinkovito korištenje. Učenici će u budućnosti trebati sve složenije informacijske vještine jer će biti suočeni s više multimedijalnih informacija. Pojava i šira recepcija pojma ponajprije se dogodila u društvima gdje su fenomeni informacijske eksplozije bili i najvidljiviji, kao što su SAD ili Australija.

Godine 1974. termin je prvi put upotrijebljen u smislu bliskom današnjem, a najcitiraniju definiciju iskazalo je Američko knjižničarsko društvo 1989. godine, a u njoj se tvrdi da su informacijski pismene osobe „one koje su naučile kako učiti...jer znaju kako je znanje organizirano, kako pronaći informacije i kako ih koristiti na svima razumljiv način...to su osobe pripremljene na učenje tijekom cijelog života.“ (American Library Association, 1989)

4. INFORMACIJSKA PISMENOST KROZ VRIJEME

U istraživačkom smislu, informacijska pismenost i informacijsko ponašanje srodna su područja, a rezultati istraživanja informacijskog ponašanja najčešće se koriste kao polazište za artikulaciju programa informacijske pismenosti, osobito njihovih sadržajnih ili metodičkih odredišta.

No, disciplina informacijskog ponašanja bavi se koracima koje fizički slijedi neki korisnik informacija, dok se informacijska pismenost bavi kognitivnim i afektivnim dimenzijama koje dolaze do izražaja u izvođenju tih koraka.

Informacijska se pismenost time nužno odnosi i na razumijevanje logike djelovanja informacijskih procesa i procesa učenja, koji se uvijek zbivaju u određenim okolnostima i okruženju.

Dobivamo vezu informacijske pismenosti sa širim obrazovnim i općedruštvenim kontekstom i naglašavanje kritičke osviještenosti o važnosti mudrog i etičkog korištenja informacija. Pretpostavka za pokretanje i implementaciju programa informacijske pismenosti jesu modeli i standardi. Modeli čine teorijski okvir koji nastaje znanstveno-istraživačkim aktivnostima, a standardi čine spojnicu prema praktično-djelatnim implementacijama modela informacijske pismenosti, obično taksativno navode svojstva, attribute, procese, znanja, vještine, stavove ili uvjerenja koje informacijski pismen pojedinac treba izgraditi.

Konvencionalni skup pismenosti koji je uključivao čitanje, pisanje i računanje, danas je prerastao u obitelj pismenosti relevantnih u modernom kontekstu. U kontekstu modernog društva znanja, informacijska pismenost postaje vrstom funkcionalne pismenosti koja omogućuje usvajanje novih vještina i znanja. Prema Špiranec (2008) informacijska pismenost krovni je termin za:

1. knjižničnu pismenost
2. računalnu pismenost
3. medijsku pismenost
4. digitalnu pismenost
5. vizualnu pismenost“

Tradicionalno obrazovanje korisnika knjižnica evoluiralo je prema informacijskoj pismenosti, stoga informacijsku pismenost treba tumačiti kao vrstu kvalitativnog pomaka i proširenja tradicionalne paradigme obrazovanja korisnika. Veza između ovih dvaju fenomena izravna je i iskazana činjenicom da su zemlje koje su sustavnije provodile tradicionalno obrazovanje korisnika, danas znatno uspješnije i u provođenju informacijskog opismenjivanja.

Pokazatelji transformacije od obrazovanja korisnika knjižnica prema informacijskoj pismenosti su: transformacija od učenja usmjerenog na alate prema učenju usmjerenom na koncepte, transformacija od sadržaja usmjerenih na određenu vrstu informacijskih izvora prema usredotočenosti na konkretne zadatke, probleme i istraživačka pitanja, transformacija od pristupa koji se ne oslanjaju na pedagoške koncepte prema konstruktivističkoj paradigmi učenja, od samostojeće i povremene edukacije korisnika knjižnice prema integraciji u

kurikulum. Nove paradigme učenja i reformska nastojanja iziskuju informacijsku pismenost kao pretpostavku promjena.

Elementarne sastavnice informacijske pismenosti, kao što su istraživanje, analiza, tumačenje i diseminacija, zapravo su oduvijek pripadale fundusu sposobnosti za koje se očekivalo da će ih pojedinci postupno stjecati tijekom različitih dionica svog formalnog obrazovanja.

5. INFORMACIJSKA PISMENOST I NASTAVA

Prema Rubinić (2011) priprema programa informacijskog opismenjivanja u općim koracima predviđa:

1. usvajanje internacionalnih standarda/okvira za informacijsku pismenost
2. utemeljenje programa na nacionalnim i međunarodnim iskustvima i istraživanjima
3. izradba strateškog plana i hodograma s ciljevima, postupcima i ishodima koji omogućuju i vrednovanje

Sustavno planiranje podrazumijeva odgovaranje na nekoliko ključnih pitanja:

- zašto (koji su ciljevi programa),
- što (odnosi se na sadržaj)
- kada (nije svejedno kojim se slijedom predstavljaju sadržaji),
- za koga (valja uzeti u obzir karakteristike učenika ili potencijalnih sudionika),
- kako (metode, materijali).“ (Rubinić, 2011)

Informacijska je pismenost usmjerena na sve tri dimenzije učenja te je upravo afektivna dimenzija iznimno značajna, budući da stav prema informaciji i informacijskom okruženju, etika korištenja ili kritička osviještenost čine srž ideje informacijske pismenosti.

Za svaki je ishod učenja moguće primijeniti i pripremiti nekoliko metoda i alata, što ovisi ponajprije o uzrastu sudionika, postojećoj razini informacijske pismenosti, istraživačkom problemu itd. Informacijska pismenost mora postati sastavni dio nastavnih planova i programa u formalnom obrazovanju, i to tako da se prožima s nastavnim sadržajima, kako bi transferabilna moć i vrijednost informacijske pismenosti u rješavanju svakodnevnih i profesionalnih, društvenih, ekonomskih i osobnih problema bila što veća.

To znači da je nakon prvog koraka, tj. formalnog uključivanja informacijske pismenosti u nastavne planove i programe, potrebno uključiti i nastavnike te učiniti informacijsko opismenjivanje općedruštvenim interesom.

Nažalost, protočnost je ideje među nastavnicima i drugim profesionalnim skupinama, ali i tržištu rada ili u poslovnom sektoru, znatno slabija. Nedostatna je formalna prepoznatljivost informacijske pismenosti u odnosu na računalne ili informatičke vještine i nedostatna međuprofesionalna suradnja, u prvom redu između knjižničara i nastavnika, stoga je ključno pitanje i cilj, kako osigurati da informacijska pismenost postane stanje svijesti, a ne izolirana ideja knjižničara.

Razvijena informacijska tehnologija i mreže omogućuju razvoj vizionarstva na novi način, a stalna veza virtualnog i realnog ljudskog iskustva omogućuje brzo kretanje i stalno mijenjanje. Oslobađanje kreativnog i inovativnog potencijala je razvijanje sposobnosti za kreiranje vlastite budućnosti, ono bitno pridonosi razvoju mišljenja, učenja i stjecanja znanja. Novi se problemi (informacijskog društva) ne mogu riješiti starim znanjima iz industrijskog društva pa društvo znanja zahtijeva da svi njegovi članovi nauče učiti jer obrazovanje može i treba biti proces koji traje cijeli život. Školovanje oblikuje društvo, ono stvara ljude opremljene za rad i život, stoga učenici moraju imati dobre učitelje, takve koji će biti u stanju identificirati njihove dobre strane i darovitosti te ih usmjeriti prema postignuću.

U svijetu se već duže vrijeme koristi daljinsko učenje, timsko-suradničko učenje, individualno istraživanje i drugi oblici, što dovodi do redefiniranja statusa učitelja od sveznalice do voditelja. Visoka tehnologija otkriva neslućene mogućnosti u obrazovanju jer omogućuje: pristup informacijama u realnom vremenu, mentorsko vođenje i komunikaciju na daljinu, lokaliziranje mjesta i vremena vlastitog usavršavanja, razmjenu znanja kroz mreže, provjeru usvojenih znanja itd. Kroz učenje stvaramo sami sebe, produbljujemo mogućnosti stvaranja. Demokratsko društvo živi po načelima protokola. Komunikacija u svijetu danas je masovna i globalna, satelitski radio i televizija te internet, kao jeftini kanali distribucije velikih kapaciteta, pretvorili su svijet u globalno informacijsko društvo. Masovni mediji su nezamjenjivi dio globalnog društva kao modernog informacijskog društva.

Informacijsko opismenjavanje u obrazovanju temelji se na zakonskim i podzakonskim aktima koji obilježavaju rad školskoga knjižničara, IFLA-inim i UNESCO-vim smjernicama za školske knjižnice, Smjernicama za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju, Nastavnom planu i programu, školskom kurikulu itd. U odgojno-obrazovnom procesu škole, čiji je sastavni dio provođenje informacijske pismenosti, naglasak je stavljen na odgoj i obrazovanje zasnovan na vještinama učitelja i stručnog suradnika-knjižničara, koji za podlogu u svome radu koristi komunikacijske i obrazovne medije (živu riječ učitelja i učenika, knjige/elektroničke knjige, časopise/elektroničke časopise, fotografije/digitalne fotografije, stripove, nastavne listiće, zvučne zapise, AV-građu, realije, internet, računalne igrice u svrhu

nastave). Na kraju primarnoga obrazovanja, očekuje se od učenika Google naraštaja da su kompetentni za samostalno pretraživanje i pronalaženje kvalitetnih informacija u formalnom i neformalnom obrazovnom postupku te da su usvojili osnove informacijske pismenosti.

Svaka kultura i tradicija prepoznatljiva je po oblicima pismenosti svoga vremena. U tradicionalnom pogledu, riječ pismenost veže se uz glagole čitanja i pisanja, a prema Špiranec i Banek Zorica (2008) tradicionalna pismenost je preduvjet za stjecanje novih znanja.“

Godine 1966. UNESCO je počeo promicati tradicionalnu pismenost, a nakon toga i ostale vrste pismenosti u svijetu. Informacijska pismenost javlja se s pojavom tehnologija i računalnih programa u SAD-u, a godine 1974. pojam je odredio Paul G. Zurkowski iz potrebe organizacije postojećega znanja. Nakon toga, informacijska pismenost svoje značenje doživljava u velikim tvrtkama i knjižnicama (Špiranec i Banek Zorica, 2008). American Library Association-ALA, ističe važnost povezanosti informacijski pismene osobe i obrazovanja na svim razinama te definira šest temeljnih kompetencija koje bi pojedinac trebao posjedovati da bi ga nazvali informacijski pismenom osobom. Osoba treba biti svjesna vlastite informacijske potrebe, treba znati prepoznati informaciju koja će joj riješiti problem, treba znati pronaći informaciju, treba ju znati vrednovati, organizirati ju i učinkovito iskoristiti. U početku, informacijska pismenost odnosila se na informacijske vještine i programe opismenjivanja vezane isključivo uz korištenje knjižnice. Danas ju promatramo sa stajališta širega konteksta obrazovanja koje uključuje i cjeloživotno učenje. (American Library Association, 1989)

6. INFORMACIJSKA PISMENOST I KNJIŽNICA

Povežimo knjižnice, školske, javne, internetske! Svi se susreću s istim problemom, on leži u činjenici da je web puno veći i puno manje pouzdan od kataloga školske knjižnice, knjige i CD-ROM-a. Školske web stranice danas se smatraju integralnim dijelom školskoga informacijskog sustava, školsku web stranicu treba voditi školski kurikulum, a oblikovati je treba tako da bude ključni izvor informacija koje podržavaju školski kurikulum i da može poboljšati učenje učenika. Mnoge škole u različitim dijelovima svijeta danas razvijaju intranet da bi istražile daljnje mogućnosti primjene ICT-a u školama. Intranet će sadržavati niz informacija za osoblje, za učenike i ponekad za roditelje, a ključno sigurnosno pitanje intraneta je da on štiti školske informacije od pristupa običnih internetskih korisnika.

Ako školska web stranica želi dati učinkoviti doprinos poboljšanju učenja u školi, ona treba omogućiti pristup tiskanim i online resursima. Ovi će resursi biti korišteni u punom opsegu ako su učenici opremljeni potrebnim informacijskim vještinama i znanjima. Nastavne web stranice

omogućuju učenicima online pristup nastavnoj građi, a kod dizajna nastavne web stranice mora postojati jasna svrha stranice, sadržaj treba biti relevantan, stranica treba biti jednostavna za korištenje, uporaba boje i multimedije mora biti prikladna, a stranica treba biti ažurna. Nastavne web stranice omogućavaju učenicima različite oblike učenja, a jedno je od ključnih sredstava za učenje navođenje niza resursa koje učenici mogu koristiti kad istražuju temu ili izrađuju zadatak. Herring (1978) tvrdi da će“ buduća uloga školskoga knjižničara uključivati tri značajke: edukator, informacijski menadžer i stručni savjetnik, a kombinacija učiteljevog poznavanja predmeta i poznavanja tiskanih i online resursa za učenje i vještine web-dizajna školskoga knjižničara bit će potrebne za davanje odgovarajuće potpore učenicima.“Stoga školska knjižnica ima zadatak oblikovati i planirati program knjižnično-informacijskog obrazovanja svojih učenika.

Danas susrećemo niz značenja za pojam kurikul, vrlo složen proces cjelokupnog odgoja i obrazovanja. „Kurikul označava niz planiranih postupaka s ciljem stjecanja kompetencija pojedinca, u što su uključeni: ciljevi, ishodi učenja, sadržaj i metode rada, oblici učenja, vrednovanje ishoda učenja te sustav osiguravanja kvalitete. Polazište svakog školskog kurikula jest stvaranje kvalitetnije škole, a za to je potrebno osigurati okruženje, poticaje i podršku za razvoj komunikacije, suradnje, informacijske i digitalne pismenosti, kao i podršku za uporabu informacijsko-komunikacijske tehnologije.“ (Saetre, 2004)

Učinkovito služenje različitim jezicima, informacijama i tehnologijama preduvjet je osobnoga i društvenoga razvoja, a naglašava se i spremnost za komunikaciju, suradnju, razvoj informacijske pismenosti, uporaba digitalne i medijske pismenosti, učiti kako učiti, razvijati kritičko mišljenje, razvijanje originalnih ideja, kreativnosti i inovativnosti.

Kurikulski pristup školskoj knjižnici podrazumijeva kvalitetno planiranje i programiranje svih segmenata rada školskog knjižničara, koje obuhvaća: izradu okvirnog programa rada, izvedbeni program rada kao godišnji plan rada, izradu kurikula kulturne i javne djelatnosti školske knjižnice. Vrednovanje rezultata rada školskog knjižničara uključuje evaluacije, praćenja, ocjenjivanja i samoevaluacije. Pritom je važno oblikovati takvo okruženje u školskoj knjižnici gdje se planira, realizira, promovira i vrednuje izvrsnost, dostupnost informatičke opreme u prostoru čitaonice, koja omogućuje učenicima osoban i otvoren pristup učenju, dovoljan broj računala, pislač, projektor, kamera i sl.

7. KNJIŽNIČNO-INFORMACIJSKI I MEDIJSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE (KIMOO)

Ima iznimno važnu ulogu u odgojno-obrazovnom radu školskog knjižničara s učenicima, a školski knjižničar kontinuirano prati razvoj suvremenih medija i ističe važnost knjižnice u današnjem obrazovanju učenika. Učenici trebaju biti osposobljeni pristupiti informacijskim izvorima, odabrati ih, kritički evaluirati te oblikovati nove spoznaje ili postojeće proširiti i produbiti. Multimedijalnost u suvremenoj nastavi uključuje kombinaciju teksta, slike, zvuka, animacije, fotografije, videozapisa, multimedijske prezentacije, informacija na internetu...

Učenje mora biti aktivno, učenik više nije pasivni promatrač, nego aktivni sudionik. Danas učenici istražuju informacije, njihovu vjerodostojnost, otkrivaju lokaciju izvora, autora i pouzdanost autorstva. Učenicima internet služi kao izvor informacija za rješavanje školskih zadataka, domaće zadaće, izrade projekata i plakata ili za učenje na daljinu, pronalaženje tekstova, slika i glazbe, kao i informacija koje pomažu u svakodnevnom životu, a posebno se ističu web 2.0 alati. Učenici će u nastavi KIMOO-a, uz korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije, multimedije, interaktivnih obrazovnih materijala za samostalno učenje stjecati veće kompetencije, usvajati znanja, razvijati sposobnosti i vještine, izgrađivati stavove i vrijednosti kao temelj za svoje obrazovanje i cjeloživotno učenje.

Školska knjižnica zauzima centralno mjesto unutar škole kao središte odgojno-obrazovnoga djelovanja, provođenja knjižnično-informacijske i medijske pismenosti, pronalaženja i korištenja izvora informacija, organiziranje, obilježavanje i promicanje kulturnih aktivnosti i javnih događanja, a cilj je školskoga knjižničara odgojno-obrazovni rad s učenicima, razvijanje čitalačke pismenosti, informacijske pismenosti, a u novije vrijeme medijske i digitalne pismenosti. Ubrzanim razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije i informatičkim programima i aplikacijama povećava se broj potencijalnih nastavnih tema u provođenju knjižnično-informacijskog i medijskog odgoja i obrazovanja.

To je čitav proces pripremanja učenika za njihove buduće kvalifikacije i stjecanje kompetencija kojima će postati sposobni, zreli i odgovorni građani društva.

8. ULOGA ŠKOLSKE KNJIŽNICE I KNJIŽNIČARA

Budući da su informacijsko-komunikacijski mediji postali neizostavni dio formalnoga odgojno-obrazovnog postupka u 21. stoljeću, multimedijaska okolina važno je obilježje svake škole, a time i školske knjižnice.

„Suvremena školska knjižnica suvremeno je informacijsko, medijsko i komunikacijsko središte škole. Kao izvor informacija prvenstveno je namijenjena učenicima i učiteljima za potrebe redovite nastave, ali je i potpora svim nastavnim i izvannastavnim aktivnostima škole, mjesto okupljanja i provođenja izvannastavnog i slobodnog vremena.“(Maravić, 2008)

Američko društvo školskih knjižničara (AASL) mišljenja je da je provođenje informacijske pismenosti kamen temeljac cjeloživotnoga učenja. IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice i UNESC-ov Manifest za školske knjižnice u svijetu promiču važnost rada školske knjižnice koji se temelji na pružanju obavijesti i spoznaja koje su važne za razvijanje dječje mašte, cjeloživotno učenje učenika te uključivanje učenika u suvremeno društvo u kojemu postaju odgovorni građani. Školska knjižnica sastavni je dio informacijske mreže te ima zadaću poticati suradnju s nastavnicima, upravom škole, administrativnim osobljem, roditeljima, ostalim knjižničarima i informacijskim stručnjacima te lokalnim i društvenim skupinama. Prvi standard za informacijsku pismenost nastao je 2000. godine u SAD-u, a potom u Australiji, a nastali su zbog potreba školstva-visokoga i osnovnog. Prema AASL, školski knjižničar je službeni naziv kojim se naziva osoba zaposlena u školskoj knjižnici. Uz službeni naziv školski knjižničar, u nazivlju američkih školskih knjižnica koriste se i nazivi „školski knjižnični medijski stručnjak“, „učitelj knjižničar“, „knjižnični informacijski stručnjak“ i „medijski koordinator“. (Lau, 2011)

Rad stručnoga suradnika-knjižničara temeljen je na trima osnovama koje su isprepletene. Prvo, „knjižničar je stručnjak u rješavanju stručnih poslova vezanih uz nabavu, stručnu obradu, čuvanje i zaštitu knjižnične građe, te provođenje mjera zaštite knjižnične građe, izradu biltena, kataloga, bibliografija i drugih informacijskih pomagala. Uz to, sudjeluje u izradi skupnih kataloga i baza podataka, osigurava protok informacija kroz posudbu i korištenje knjižnične građe te poticanje posudbe građe, vodi dokumentaciju o građi i korisnicima i dr. Drugo, knjižničar je vezan uz odgojno-obrazovnu djelatnost učenika, a unutar toga i informacijsko opismenjavanje. Treći element vezan je uz kulturnu i javnu djelatnost knjižnice i škole.“ (Zubac i Tufekčić, 2014)

Prema Nacrtu Standarda iz 2013., "školska knjižnica može aktivno sudjelovati u poticanju suradnje obrazovnih ustanova širom Europe, mobilnosti sudionika obrazovanja, razvijanju tolerancije i multikulturalnosti, te istovremeno pripremanju korisnika za uspješno sudjelovanje na europskom tržištu rada." (Rubinić, 2011)

U pogledu povezivanja narodnih i školskih knjižnica, a koje je izravno povezano s učenicima, organiziraju se posjeti razreda narodnoj knjižnici, zajednički se promiče čitanje i pismenost, nastaju programi za upoznavanje učenika s mrežom.

U pogledu multikulturalnosti, načela koja su primjenjiva u školskim knjižnicama jesu:

- osigurati informacije na odgovarajućim jezicima i pismima
- omogućiti pristup širokom izboru građe i usluga koje su odraz svih zajednica i potreba.

Zadaća je svakog stručnog suradnika-knjižničara, ispuniti ih.

Knjižničar mora posjedovati razne vještine i pratiti razvoj komunikacijskih medija kroz stalna stručna usavršavanja i osobni razvoj te zakonsku regulativu-stručne ispite. Knjižničari bi trebali:

- preuzeti novu ulogu u postupku poučavanja i prenošenja znanja
- stručnim savjetima pomagati kod pristupa informacijama, odabiranja informacijskih izvora, korištenja informacija u postupku učenja
- upoznavati i poučavati o novim formatima u kojima informacije dolaze
- poučavati o netradicionalnim i promjenjivim pristupima informacijama i izvorima koji se stalno mijenjaju

U skladu s tim, planiranje daje učeniku prigodu sagledati sliku cijeloga tijeka rada koji je stavljen pred njega. Pretraživanjem informacija učenik traži prisutnost školskoga knjižničara, uz čiju stručnu pomoć može doći do središta teme i tako izabrati potrebne i provjerene informacije za rješavanje zadatka i pretočiti ih u novo znanje.

Nakon toga, učenik javno prezentira svoj rad pred određenim slušateljstvom, primjerice svojim razredom. Vrednovanje predstavljenoga omogućuje slušateljstvu procijeniti kvalitetu predavačevog rada. Takvim postupkom shvaća se važnost prijenosa informacija od predavača do slušatelja.

Na početku svake školske godine, u dogovoru s nastavnicima, knjižničar planira godišnje, mjesečne i dnevne aktivnosti. Ovakvom suradnjom omogućuje se međupredmetno povezivanje

sličnih nastavnih sadržaja, posebice iz Hrvatskoga jezika i Informatike, kako pri planiranju, tako i u ostvarivanju. Stoga je neophodno da knjižničar posjeduje i pedagoške, psihološke i didaktičke vještine, kako bi mogao surađivati u nastavnome procesu. (Zubac i Tufekčić, 2014)

„ Obrazovna i informacijska okruženja oduvijek su uzajamno povezana, budući da je informacija temeljna sastavnica učenja. Učimo ulazeći u interakciju s informacijama i koristeći informacije. Digitalno okruženje još je više naglasilo povezanost informacijskog ponašanja i učenja. Novi su obrazovni prostori, po svojim značajkama, hibridni, hipermedijski, elektronički i mrežni.“ (Lasić-Lazić, Špiranec i Banek Zorica, 2012)

Koliko je pojava interneta značajna u formalnom obrazovanju, vidljivo je kroz elektroničko učenje (e-učenje).

Elektroničko učenje u školskoj knjižnici razvija se kroz:

- mrežne stranice školskih knjižnica
- elektronički katalog školske knjižnice
- mrežu.

Da bi uspješno razvila svoje ciljeve, školska knjižnica treba biti dostupna svim učenicima, školskom osoblju, roditeljima, ali i šire, osiguravajući pristup učenja na daljinu.

Učenici, čije knjižnice koriste računalni program, već se od prvoga razreda osnovne škole susreću s elektroničkom posudbom građe, koja ih priprema i u njima pobuđuje znatiželju za samostalno daljnje pretraživanje kataloga.

Za 21. stoljeće značajna je i pojava mreže, a potom i weba 2.0, jednoga od pomagala koja se koriste danas u odgojno-obrazovnom postupku. Web 2.0 nudi mehanizme koji objedinjuju tekstualni, audio i video sadržaj dostupan kroz konferencije, blogove, wikipediju, podcastove, RSS izvore i društvene mreže, te kao takav postaje neizostavni dio suvremenog nastavnog postupka.

Sadržajima, brzinom, jasnoćom i točnošću informacija, web 2.0 uspio je stvoriti novu kulturu učenja i tako utjecati na kvalitetu obrazovnih iskustava, jer „današnja mrežna okolina unosi u procese učenja mogućnosti suradnje, ostvarenja osobne autonomije, stvaralački pristup, angažman, osobnu relevantnost i pluralizam“. (Špiranec i Banek Zorica, 2008.)

Korištenje blogova, wikija i društveno umrežavanje u nastavi pokreće učenike, propituje ih i potiče na kritičko mišljenje i dijeljenje informacija.

Procjenu čitalačke pismenosti i učinkovitosti obrazovnih sustava usustavljuje i PISA kroz Međunarodni program za procjenu znanja i vještina učenika. PISA čitalačke navike definira kao "iskaze učenika o učestalosti sudjelovanja u aktivnostima čitanja tekstova različitih sadržaja u različitim medijima." (PISA, 2009.)

Knjižnica potiče aktivno učenje, iz kojega učenik na kraju sam razlučuje koja su znanja za njega od životne važnosti. Knjižničar treba kod učenika poticati ljubav prema knjizi te informacijsku pismenost u dijalogu s učiteljima i roditeljima te ostalim stručnim suradnicima u školi. Na ovaj način razvijaju se informacijsko-komunikacijske vještine na temelju naučenoga. Knjižničar uvijek mora biti korak dalje u odnosu na druge odgojno-obrazovne djelatnosti i djelatnike u školi, medijski stručnjak, informacijski stručnjak, cyber stručnjak i cyber knjižničar, dakle osoba koja će stvarati informacijske i obrazovne predmete.

9. INFORMACIJA DOSTUPNA SVIMA- ISTINE I ZABLUDI

U moru informacija danas, velikoj količini njih ne može se vjerovati pa je jako bitno znati kako kritički vrednovati podatke s kojima se susrećemo, važno je znati kritički čitati pri pronalaženju, analizi i primjeni informacija, svaku informaciju kritički analizirati i mudro je preispitati.

Stoga moramo biti kritički orijentirani i odgovorni kad tražimo informacije na internetu.

Danas gotovo svatko može pokrenuti blog, objavljivati na društvenim medijima, kreirati mrežno mjesto i još mnogo toga, zato je važno znati postavljati prava, „suštinska pitanja“, propitivati sve što vidimo i čujemo, učenici moraju naučiti kako razlikovati činjenice od zabluda u svim izvorima informacija.

Mladi ljudi daju se lako prevariti kad je posrijedi vrednovanje informacija koje dolaze preko naslovnih stranica društvenih medija pa možemo govoriti o nesposobnosti današnjih mladih ljudi da kritički razmišljaju na internetu.

Uvijek moraju razmišljati, preispitivati i paziti, osobito na to tko govori i voditi računa o aktualnosti, relevantnosti, autorstvu, točnosti i svrsi informacije.

Zadatak je nastavnika i knjižničara učenike podučavati o autorskom pravu i poštenoj upotrebi te pravilnom citiranju pronađenih informacija, potaknuti učenike da redovito preispituju i istražuju informacije koje primaju iz svih vrsta medija.

Danas smo zatrpani e-mailovima, emotikonima... Kad šalju drugima e-mail ili tekstualne poruke, učenici moraju znati da se riječi na ekranu mogu lakše pogrešno protumačiti nego izgovorene riječi.

Slanje tekstualnih poruka, Twitter, Facebook, Snapchat i Instagram često se koriste umjesto e-maila pa čak Psychology Today donosi popis 20 savjeta za pravilno ponašanje na društvenim mrežama. (Psychology Today, 2015)

Pisanje blogova je sjajan način da se učenici zainteresiraju za pisanje, oni omogućuju da svatko na internetu podijeli s drugima svoja razmišljanja o nekoj temi u bilo kojem trenutku. Wiki je prostor na internetu gdje skupina ljudi može surađivati, objavljivati i uređivati tekstove, a wikiji se razlikuju od blogova po tome što postoji više autora i vidljiva verzija teksta mijenja se uređivanjem. Možda najpoznatiji wiki je Wikipedia, najbrže rastuća internetska enciklopedija koju proširuju i održavaju uglavnom volonteri. U mnogim razredima uspješno se koristi Google Classroom, Google Drive, Google Docs, Google Forms, Google Slides. Aplikacija je u osnovi softverski program koji može raditi na računalima ili mobilnim uređajima. Na brojnim mrežnim mjestima danas se nalaze ogromne zbirke audio i videodatoteka, a nastavnici se koriste i podcastima da podijele učeničke radove, kao i svoje zadatke učenicima koji su izostali s nastave.

Korištenje elektroničke pošte široko je rašireno u srednjim školama, a susrećemo se i s pojmom tražilice. Među tražilicama za pojedinačno traženje, najčešće su korištene Google, AltaVista i Yahoo. Školski knjižničari sami trebaju steći dubinsko znanje o tražilicama i njihovoj potencijalnoj vrijednosti u školama, ali lako mogu pasti u zamku potpune ovisnosti samo o jednoj tražilici, dok različite tražilice imaju različite značajke koje ih čine prikladnim alatom za informacijsko pretraživanje za određene vrste traženja. Stoga učitelji i školski knjižničari trebaju načiniti jasnu razliku između najpopularnijih tražilica (obično je to Google) i najprimjerenijih tražilica jer će to varirati prema potrebama školskih tražitelja weba. Tražilice se stalno razvijaju i dobivaju nove značajke, stoga korištenjem različitih tražilica, učitelji i školski knjižničari mogu poboljšati kvalitetu rezultata dobivenih traženjem.

Drugi ključni element u učinkovitim strategijama traženja je identificiranje ključnih riječi koje će dati relevantne rezultate.“ Ažurno praćenje razvoja tražilica važna je zadaća školskoga knjižničara, a svim školskim knjižničarima koji koriste web, dostupnost mrežnih stranica kao što je Search Engine Watch, olakšava ažurno praćenje razvitka tražilica.“ (Lau, 2011.)

Školski knjižničari trebaju evaluirati stranice koje su preporučili učiteljima kao podršku poučavanju i onih stranica koje su preporučili učiteljima i učenicima kao pomoć pri učenju. S obzirom na kriterij pouzdanosti, učitelji i školski knjižničari uvijek trebaju postaviti pitanje : „Mogu li vjerovati stranici s obzirom na cilj koji želim postići?“

Predmetni su portali korisno pomagalo učiteljima i školskim knjižničarima koji žele pronaći relevantne, ažurne i prethodno evaluirane informacijske izvore za učenje i poučavanje, no predmetni portal ne treba smatrati zamjenom za tražilicu, nego alternativnim alatom koji može biti učinkovitiji u upućivanju tražitelja na relevantne i vjerodostojne izvore.

10. MEDIJI I NJIHOVA ULOGA U NASTAVI I UČENJU

Često nastavnici izrađuju multimedijску prezentaciju za nastavu, kada je bitno naučiti pravilno oblikovanje prezentacije u PowerPointu, kao i multimedijске prezentacije, s glazbom, zvukom, animacijama, videoisječcima i sl. te korištenje naprednijeg prezentacijskog web 2.0 alata, a to je Prezi. Odnos mladih prema medijima vrlo je kompleksna tema jer je danas utjecaj medijskih poruka na mlade ogroman. Stoga je primarni zadatak nastavnika i knjižničara potaknuti učenike na kritički stav prema medijima te ih osposobiti da prepoznaju pozitivne i negativne strane medijskih poruka.

Trebamo upoznati učenike i s e-časopisima kao izvorom informacija, npr. korištenje i pretraživanje e-časopisa na portalu Hrčak, središnjem portalu koji na jednom mjestu okuplja hrvatske znanstvene i stručne časopise s otvorenim pristupom svojim radovima (baza oko 400 časopisa, 150 000 objavljenih radova, za sva znanstvena područja). Upoznati informacije o prednostima i nedostacima korištenja društvenih mreža, kao i o sigurnosti u virtualnom svijetu i na društvenim mrežama, usvajanje odgovornog ponašanja na društvenim mrežama kreativnim izražavanjem.

Sudjelovanjem u online društvenim mrežama i društvenim umrežavanjem, djeca i mladi izgrađuju identitet i započinju socijalizaciju koja uključuje čitanje profila drugih članova zajednice i komuniciranje s njima. (Lasić-Lazić, Špiranec i Banek Zorica, 2012)

11. SIGURNOST NA INTERNETU

Učenike treba poticati da upoznaju načine pretraživanja, provjeravanja i kritičkog vrednovanja mrežnih stranica, osnovne kriterije za vrednovanje i provjeru vjerodostojnosti informacija preuzetih s interneta, upoznati ih s pojmom plagiranja i parafraziranja, naučiti kako prepoznati lažne vijesti, promicati pojam autorstva i autorskog djela, pojasniti važnost poštivanja autorskog prava pri preuzimanju informacija iz različitih izvora, knjiga, časopisa i elektroničkih izvora, kako poboljšati sigurnije korištenje interneta uz etično ponašanje na internetu te ukazati na prednosti, ali i opasnosti koje se kriju na internetu. Izuzetno je važno naučiti učenike kako prepoznati lažne vijesti

Slika 1. Kako prepoznati lažne vijesti – infografika, (Hrvatsko knjižničko društvo, 2017)

Infografiku na slici 1 napravila je Međunarodna knjižničarska organizacija IFLA kao odgovor na širenje lažnih vijesti i poticaj na kritičko promišljanje. Dostupna je na 38 jezika, a na hrvatski ju je prevelo Hrvatsko knjižničko društvo.

S obzirom na sve rečeno, pojavila su se važna pitanja sigurnosti u virtualnom svijetu, širi se digitalno zlostavljanje, nešto čime bi se društvo trebalo itekako pozabaviti, nasilje na internetu,

s najčešćim oblicima objavljivanja zlobnih ili uvredljivih komentara ili širenja glasina. Informacijska pismenost pomaže pojedincu da kroz interakciju s informacijskim izvorom propitkuje, provjerava, odbacuje ili modificira svoja znanja i konstrukte stvarnosti, samostalno odabire i prerađuje informacije te stvara pretpostavke i donosi odluke.

Dosadašnja istraživanja pokazala su da učenici pokazuju iznimnu sklonost korištenja weba u obrazovne svrhe, a u rješavanje nekoga istraživačkog problema i zadatka kreću od Google-a; da brzo mijenjaju posjećene internetske stranice, a proces pretraživanja doživljavaju kao prikupljanje što veće količine informacija koje prikupljaju bez kritičkog iščitavanja; skloni su preslikavanju (cut and paste), traže doslovne formulacije iz istraživačkih pitanja. U stvarnosti, sve više ljudi, u svim dobnim skupinama, koristi internet i web 2.0 servise, što otklanja tezu o postojanju izdvojene Google generacije. Obrasci informacijskog ponašanja prelijevaju se na sve dobne skupine. Internetski izvori početna su točka u traganju za informacijama, a adolescenti, zbog slabo razvijenih vještina traženja informacija, biraju najlakši i najkraći način dolaženja do informacija, koji nije uvijek najprimjereniji obrazovnom kontekstu. Stoga možemo govoriti o web pismenosti kao vještini pronalaženja i vrednovanja informacija pronađenih na webu. „Zato nastavnici i knjižničari trebaju učiniti sve da bi se postigla promjena informacijskog ponašanja i medijskih navika mladih, a svakako je važna i ugradnja informacijske/medijske pismenosti u formalne obrazovne sustave jer, kako bi se informacijskim opismenjavanjem postigli suvremeni ciljevi učenja, ono mora biti uključeno u sadržaj, strukturu i slijed nastavnih sadržaja (Smjernice za informacijsku pismenost, 2011.), pri čemu je ključna suradnja svih sudionika u procesu učenja, najviše predmetnih nastavnika i informacijskih stručnjaka/knjižničara.“ (Lau, 2011.)

Istraživanja pokazuju da se radi o horizontalnim ili površnim interakcijama koje su usmjerene na kvantitetu podataka umjesto na njihovo kvalitetno tumačenje i kritičko razmatranje, koji su pretpostavka za dubinsko, smisleno i istinsko učenje.

12. ISTRAŽIVANJE

12.1. UVOD

Jedna od uloga obrazovnog sustava jest unaprjeđenje kompetencija informacijske pismenosti kao preduvjeta za cjeloživotno učenje sudionika obrazovnog procesa, pri čemu su školske knjižnice neizostavni sudionici u razvoju kompetencija knjižnične i informacijske pismenosti.

Informacijski pismenim pojedincima smatraju se oni koji su naučili kako učiti, a cjeloživotno učenje nije moguće bez kompetencija u području informacijske pismenosti.

Knjižničari bi, uz nastavnike, trebali imati ključnu ulogu u počecima razvoja knjižnične i informacijske pismenosti kod učenika, kao i osmišljavati programe koji će biti sastavni dio kurikuluma.

Prema Špiranec, „kompetentnost korištenja knjižnica ili knjižnična pismenost preteča je informacijske pismenosti“, dakle knjižničari učenike prije svega poučavaju osnovama, knjižničnoj pismenosti, a zatim informacijskoj pismenosti, gdje se knjižnična pismenost „ostvaruje upućivanjem i poučavanjem o korištenju određene knjižnice, njezinih usluga i izvora“ (Špiranec, 2003)

Prema Okviru nacionalnog kurikuluma, naglašavaju se“ globalizacijski procesi i brzi razvoj u kontekstu znanstvenog, tehnološkog i informacijskog napretka, iz tog se razloga težište stavlja na usvajanje znanja kod mladih, razvoj vještina i spremnosti za komunikaciju, suradnju, informacijsku pismenost, digitalnu pismenost i korištenje tehnologija. Nacionalni kurikulum pod sadržajima učenja i poučavanja određuju generičke kompetencije, koje su podijeljene u tri cjeline, oblici mišljenja, osobni i socijalni razvoj, oblike rada i korištenje alata. Upravo u trećoj cjelini govori se o komunikaciji, suradnji, informacijskoj pismenosti i digitalnoj pismenosti.“ (Nacionalni kurikulum, 2011).

Baier Jakovac i Hebrang Grgić (2015) zaključuju da“ bi knjižnice trebale biti mjesta na kojima se sustavno provodi informacijsko opismenjavanje, ali da to često u praksi nije tako. Treba izrađivati programske aktivnosti kroz suvremenu i zanimljivu tehnologiju, što uglavnom nije moguće zbog ograničenih knjižničnih sredstava.“

12.2. PREGLED PRIJAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

Istraživanje provedeno među učenicima ekonomske, strojarske i ugostiteljske škole u Crikvenici pokazalo je da učenici svakodnevno koriste internet najviše u svrhu istraživanja i praćenja društvenih mreža. Učenici zapravo nisu svjesni koje im sve mogućnosti pruža internet te na koje im sve načine može pomoći pri učenju. Jedno od pitanja u provedenoj anketi odnosilo se na to kojim se izvorima učenici služe kada trebaju odgovoriti na neki informacijski problem, a apsolutno svi ispitanici“ prvo pristupaju izvorima na internetu, zatim pretražuju školske udžbenike, manji broj njih traži pomoć od nastavnika ili člana obitelji, a zabrinjavajuće je to što se za pomoć knjižničaru obraća vrlo malo učenika, a ne pretražuju ni knjižnični katalog“ (Dražić, 2016.). Dakle, učenici nisu ni svjesni svih mogućnosti izvora pretraživanja, a pogotovo onih koje im pruža knjižnica, već se u najvećoj mjeri oslanjaju na internet. „Zabrinjava podatak da učenicima nedostaje znanja za kvalitetno pretraživanje interneta, više od polovine njih nisu niti članovi knjižnice, čime se očituje nezainteresiranost učenika kojoj je uzrok nepoznavanje mogućnosti knjižnice, ali i nedovoljno programa i promidžbe same knjižnice za rad s mladima, kao i nedostatna suradnja između nastavnika i knjižničara“ (Dražić, 2016.).

Učenici zapravo ne znaju na odgovarajući način postaviti upit te zbog toga dobivaju premalo ili previše informacija tijekom pretraživanja, a također se pokazalo da učenici nisu svjesni svojih pogrešaka tijekom pretraživanja informacija jer ih se većina izjasnila da je zadovoljna svojim vještinama pretraživanja. Nastavnici i knjižničar bi trebali biti svjesni njihovog neznanja i mijenjati pristup poučavanju, a također se pokazuje mogućnost neznanja nastavnika ili knjižničara o važnosti provođenja informacijskog opismenjavanja. Ključ je u provođenju stručnog usavršavanja koje će i nastavnike i knjižničare upoznati s definicijom i važnosti provođenja informacijske pismenosti, a sve u sklopu krajnjeg ishoda- cjeloživotnog obrazovanja. (Dražić, 2016).

Baier Jakovac i Hebrang Grgić (2015) proveli su istraživanje među učenicima prvih i drugih razreda srednje škole u Vukovaru i zaključili da mladi danas u velikoj mjeri koriste internet i društvene mreže te nastoje uvijek biti dostupni na njima, a takav način komunikacije zamjenjuje korištenje elektroničke pošte koju koriste u znatno manjoj mjeri. Nije neočekivano da su mladima školske i narodne knjižnice nezanimljive jer ne organiziraju adekvatne aktivnosti kako bi poboljšali informacijsku pismenost učenika, a školski sustav ne potiče razvoj informacijske pismenosti.

Mladima je najvažnije pronaći informaciju u što kraćem vremenu, a vrlo se malo pažnje pridaje kvaliteti pronađenih informacija.

„Tiskane knjige i knjižna građa, kao provjereni informacijski materijal, još uvijek mogu zamijeniti internet i mladi ih često koriste, dok od ponuđenih internetskih informacijskih izvora najviše koriste Wikipediju, a potom e-lectire.“ (Baier Jakovac i Hebrang Grgić, 2015) Dakle, istraživanje je pokazalo da je potrebno osmisliti ciljane programske aktivnosti za sve učenike, kako bi se na zanimljiv način učenicima ukazalo na sve mogućnosti koje im internet pruža, a za njih je potrebna dodatna oprema, digitalna građa, pri čemu se kao ograničavajući čimbenik pokazuju ograničena sredstva kojima škole raspolažu.

U Vijetnamu je 2016. godine provedeno istraživanje unutar jedne javne i jedne privatne srednje škole, na uzorku od 183 učenika. „U testu informacijske pismenosti, 82% učenika postiglo je prosječne rezultate, 19,7% niske rezultate, a samo 4,4% ispitanika imalo je visoke rezultate“ (Ngo i sur., 2016.). Prema tome, može se zaključiti kako učenici u velikoj mjeri imaju samo osnovna znanja i vještine koje su potrebne za uspješan i kvalitetan rad s informacijama. Osim toga, pokazalo se da je korištenje informacija u skladu s etičkim normama najbolje od četiri ispitivane komponente informacijske pismenosti, a najlošijim se pokazalo vrednovanje informacijskih izvora. Bolje rezultate postigli su učenici javne škole, dakle pretpostavka je kako su učenici koji imaju bolje razvijene vještine informacijske pismenosti oni koji su uspješniji u cjelokupnom obrazovnom sustavu.

Puno je razloga koji utječu na učenikovu informacijsku pismenost: svijest o samoj informacijskoj pismenosti, akademske sposobnosti te samostalno učenje o informacijskoj pismenosti jer se pokazalo da učenici primarno uče biti informacijski pismeni samostalno pa oni učenici koji informacijsku pismenost smatraju važnom, rade na njezinom razvijanju, a učenici koji imaju manje razvijenu informacijsku pismenost, smatraju kako je ona nepotrebna.

Pokazalo se da se informacijska pismenost razvija kroz aktivnosti kao što su domaće zadaće, proučavanje knjiga i udžbenika, aktivnosti izvan nastave, itd. U svemu tome, iznimno je bitna potpora i poticaj obitelji, odlazak u knjižnicu, potpora i dodatna pojašnjenja nastavnika te poticajna okolina prijatelja. Problem pri podučavanju informacijske pismenosti je taj što škole nemaju službeni program koji bi obuhvaćao podučavanje informacijske pismenosti, za što možemo kriviti vrijeme, metode poučavanja i same resurse, a sami učenici ističu da im je raspored zgusnut te je u školi zbog toga teško organizirati kvalitetan program podučavanja informacijske pismenosti.

12.3. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Knjižnica Graditeljsko-geodetske škole Osijek, u suradnji s nastavnicima, kontinuirano provodi edukaciju informacijskog opismenjavanja učenika, prvenstveno učenika prvih razreda, ali i učenika završnih razreda, u vrijeme pred izradu završnih radova, kada su informacijske potrebe intenzivnije izražene.

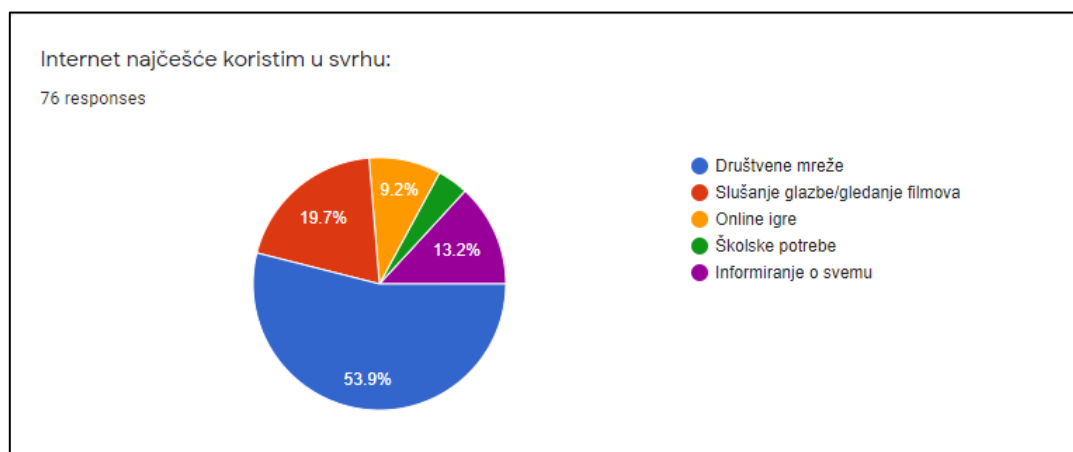
Cilj istraživanja je ustanoviti razinu pojedinačnih aspekata znanja i vještina knjižnične i informacijske pismenosti koje su učenici stekli tijekom svog prethodnog formalnog i neformalnog obrazovanja. Svrha istraživanja je dobivene rezultate koristiti za unapređenje sadržaja radionica knjižnične i informacijske pismenosti.

Istraživanje je provedeno metodom ankete, a obuhvatilo je učenike od prvog do četvrtog razreda srednje strukovne škole, u listopadu 2021. godine. Graditeljsko-geodetska škola Osijek obrazuje tehničarska i obrtnička zanimanja: arhitektonski tehničar, građevinski tehničar, tehničar geodezije i geoinformatike te ličilac-soboslikar, keramičar-oblagač i zidar.

12.4. REZULTATI STRAŽIVANJA

Istraživanju je pristupilo 76 ispitanika koji su u navedenom razdoblju posjetili knjižnicu. Anketni upitnik bio je sastavljen od 11 pitanja, a dijelovi anketnog upitnika odnosili su se na obrasce ponašanja i navike ispitanika, samostalnu procjenu razine vlastite informacijske pismenosti od strane ispitanika.

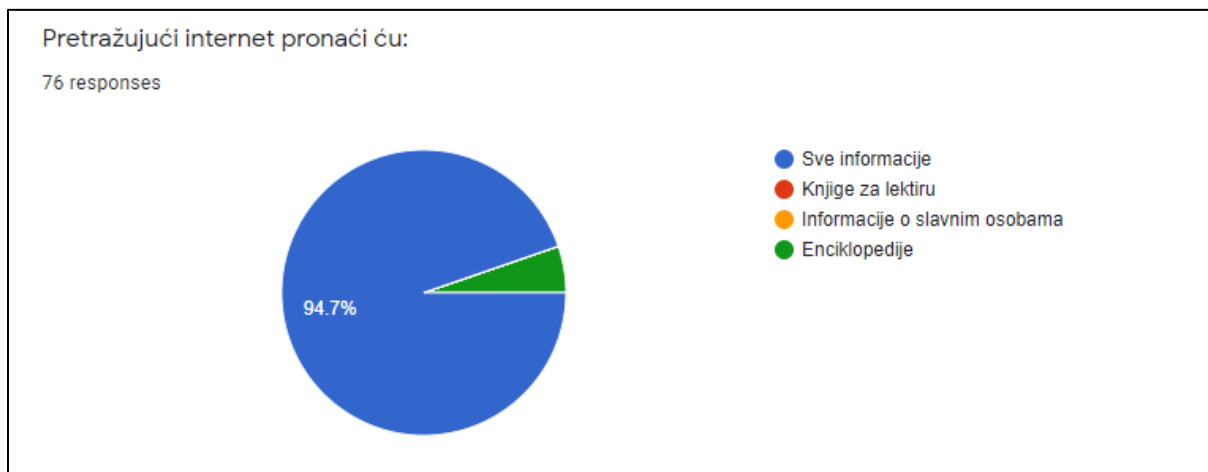
U nastavku se donose rezultati istraživanja.

Pitanje 1. Svrha korištenja interneta

Vidljivo je da najveći postotak koristi internet kao društvenu mrežu, 53,9%, slušanje glazbe/gledanje filmova 19,7%, informiranje o svemu, 13,2%, online igre 9,2%, a jako se mali

postotak izjasnio da internet koristi za školske potrebe, što je u odnosu na sve prethodno rečeno, indikativno i očekivano.

Pitanje 2. Pretraživanje interneta

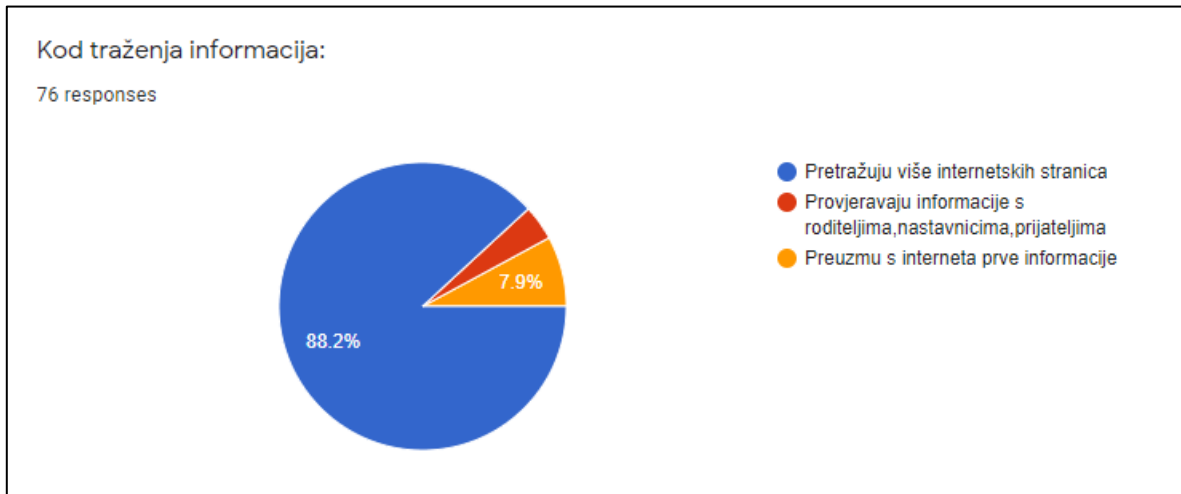
Drugo je pitanje bilo usmjereno na to što učenici smatraju da će postići pretražujući internet.

Rezultati su, može se reći, očekivani. Čak 94,7% ispitanih smatra da će na internetu pronaći sve informacije, vrlo mali postotak traži enciklopedije, a niti jedan učenik se nije izjasnio da će na internetu pronaći knjige za lektiru ili informacije o slavnim osobama.

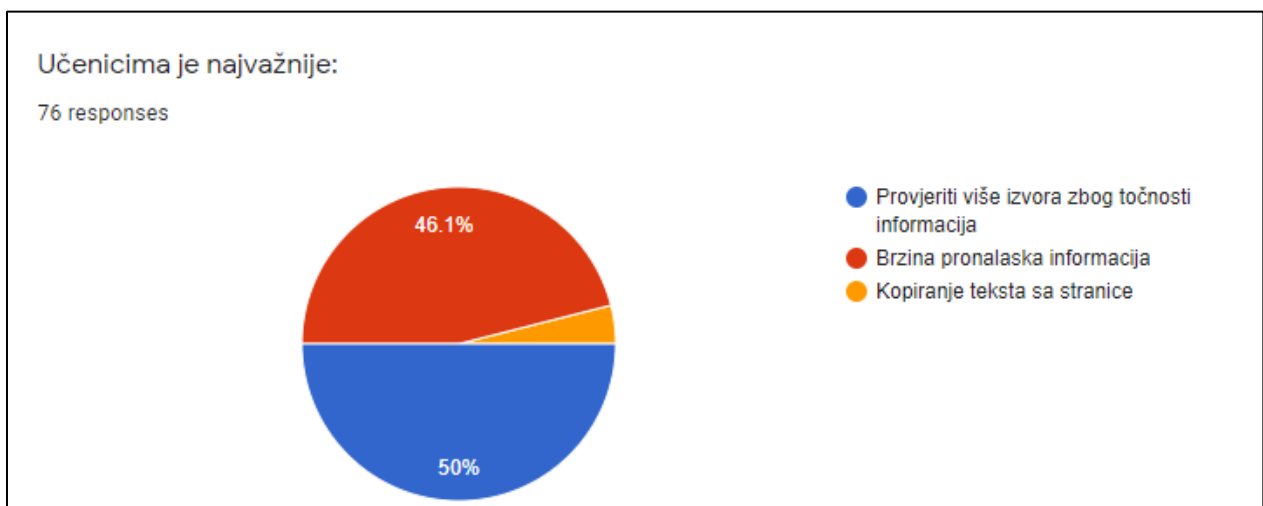
Pitanje 3. Samoprocjena sposobnosti pronalaženja informacija na internetu

Sljedeće pitanje odnosilo se na samoprocjenu sposobnosti pronalaženja informacija na internetu i može se reći da su ispitanici u ovome pogledu vrlo nekritični jer ih je 50% izjavilo da su im sposobnosti izvrsne, 43,4% dobre i vrlo mali broj prosječne.

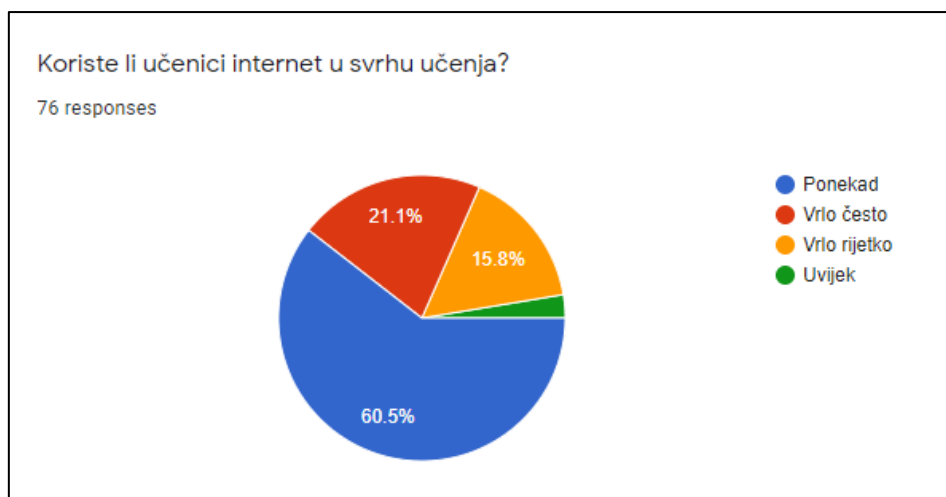
Pitanje 4. Navike traženja informacija

Kod traženja informacija čak 88,2% učenika pretražuje više internetskih stranica, njih 7,9% preuzmu s interneta prve informacije, a zanemarivo mali broj provjerava informacije s roditeljima, nastavnicima ili prijateljima.

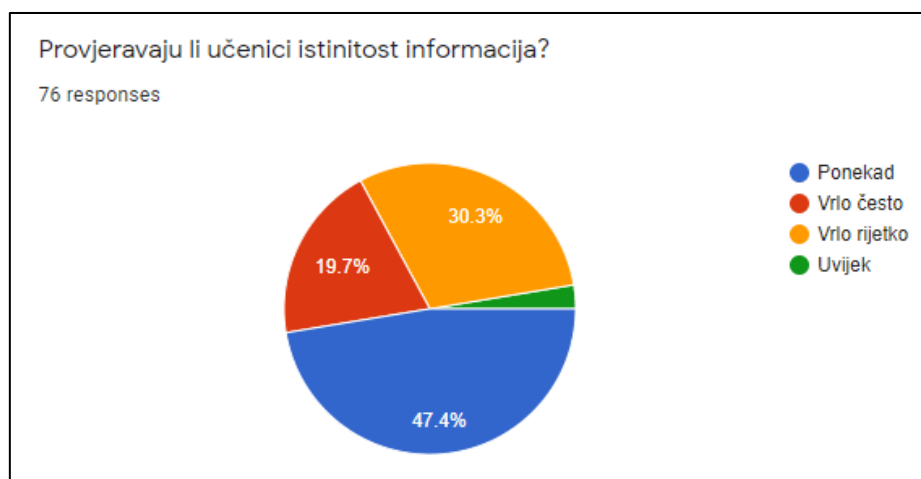
Pitanje 5. Važnost brzine i točnosti u pretraživanju.

Što je učenicima najvažnije vezano uz informacije s interneta? 50% kaže provjeriti više izvora zbog točnosti informacija, 46,1% brzina pronalaska informacija i vrlo mali postotak onih koji samo kopiraju tekst sa stranice.

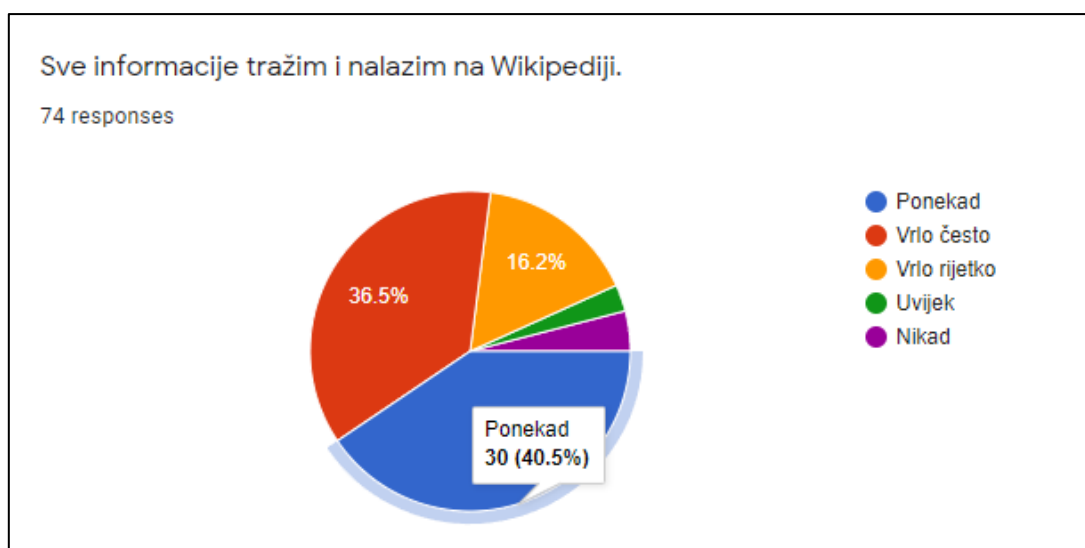
Pitanje 6. Koriste li učenici internet u svrhu učenja?

Na pitanje koriste li internet u svrhu učenja, 60,5% reklo je ponekad, vrlo često 21,1%, vrlo rijetko 15,8% i uvijek zanemarivo mali broj ispitanika.

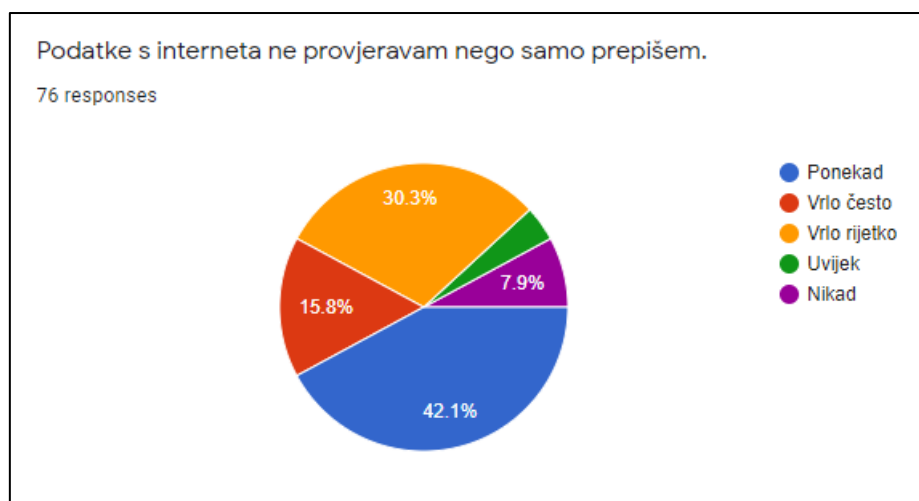
Pitanje 7. Provjeravaju li učenici istinitost informacija?

Provjeravaju li učenici istinitost informacija? Ponekad 47,4%, vrlo rijetko 30,3%, vrlo često 19,7% i uvijek zanemariv postotak.

Pitanje 8. Sve informacije tražim i nalazim na Wikipediji

Na pitanje o tome traže li i pronalaze informacije na Wikipediji, 40,5% odgovorilo je ponekad, 36,5% vrlo često, 16,2% vrlo rijetko i ostalo se odnosilo na odgovore uvijek i nikad.

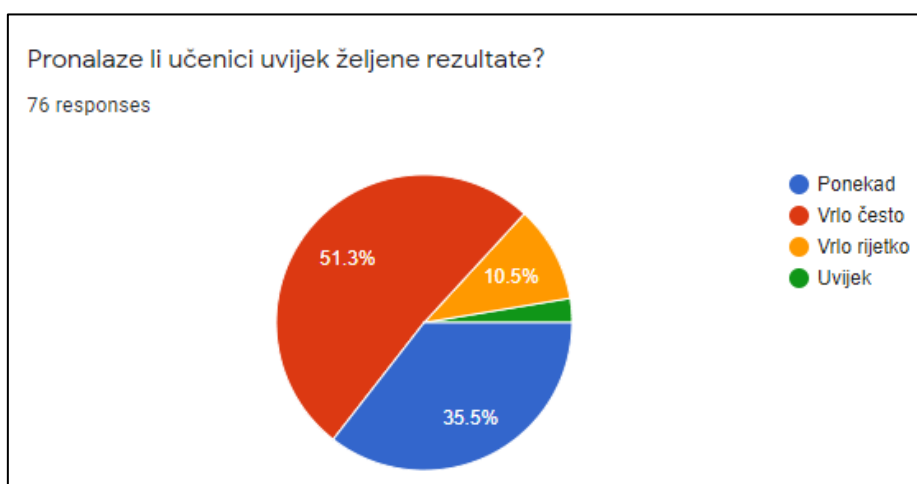
Pitanje 9. Podatke s interneta ne provjeravam nego samo prepisem

Na pitanje „Podatke s interneta ne provjeravam, nego samo prepisem“, učenici su odgovorili ovako: ponekad-42,1%, vrlo rijetko-30,3%, vrlo često-15,8%, nikad-7,9% i uvijek, zanemarivo mali broj učenika.

Pitanje 10. Za školske potrebe više se služim internetom nego knjigama

Za školske potrebe više se služim internetom nego knjigama. Na ovu tvrdnju 36,8% odgovara ponekad, 28,9% vrlo često, 14,5% vrlo rijetko, 13,2% uvijek i ostalo-nikad.

Pitanje 11. Pronalaze li učenici uvijek željene rezultate?

Pronalaze li učenici uvijek željene rezultate? 51,3% vrlo često, 35,5% ponekad, 10,5% vrlo rijetko i vrlo malo učenika odgovara s uvijek.

12.5. RASPRAVA

Sami učenici nemaju dovoljno vremena za dodatne informacije izvan onih potrebnih za nastavu, ali nemaju ni pretjerane potrebe i motivacije vezane uz informacijsku pismenost. Pristup nastavnika u prenošenju znanja je tradicionalan te se od učenika očekuje da uče ono što im

nastavnici predaju, a ne potiče ih se na razvoj vještina informacijske pismenosti. Također, školama nedostaju resursi, kao što su financije, nedostatak zaposlenika te materijala za podučavanje. Nakon proanaliziranih istraživanja i uradaka, vidljivo je da svi učenici koriste internet, najčešće u svrhu slušanja glazbe i/ili gledanja filmova, a odmah iza toga je uporaba interneta u svrhu korištenja društvenih mreža. Tek na začelju je korištenje za potrebe učenja i škole. Zabrinjava podatak da učenici ne znaju za vrlo korisne internetske izvore informacija, kao što su online knjižnični katalogi, online enciklopedije i e-lektira, iz čega se da iščitati da mladima danas internet služi prije svega za zabavu i razonodu, kao i podatak da pouzdano misle kako je internet mjesto na kojem mogu pronaći sve informacije.

Sami učenici su svoje sposobnosti pronalazjenja informacija na internetu ocijenili vrlo visoko, a u procesu pretraživanja za 49% učenika je važno da informacije budu točne i stoga će se potruditi pretražiti više izvora. Međutim, veliki postotak učenika smatra brzinu kojom dolaze do informacija ključnom u procesu traženja potrebnog rješenja, a čak 20% je izabralo kao najvažniju mogućnost kopiranje teksta s interneta, što obično prati neprovjeravanje dobivenih informacija. Dakle, možemo reći da je tipičan obrazac ponašanja na internetu traženje najbržeg načina dolaska do informacija koje možda i nisu najkvalitetnije te sklonost modelu cut and paste i plagiranju. Mladi današnjega doba, putem medija, pasivno i brzo dobivaju već zapakirane informacije, a i popularno igranje videoigara ih uči na instant reakcije i brzo rješavanje problema pa se aktivno učenje, tj. aktivno traženje informacija, koje zahtijeva određeno vrijeme, kritičko promišljanje, vrednovanje tih informacija, čini učenicima napornim i sporim, prednost imaju informacije koje „iskaču“ na zaslonima računala i mobitela.

Proces aktivnog učenja zahtijeva visoki stupanj individualnog rada i osposobljenost za samostalno učenje na izvorima informacija. Oni učenici koji su izjavili da im je važna točnost informacija i da ih provjeravaju na više različitih izvora, odgovaraju suvremenom konceptu učenja. 40% učenika ima potrebu provjeriti točnost pronađenih informacija sa svojim roditeljima, nastavnicima, školskim prijateljima, što pokazuje da učenici ipak nemaju u potpunosti pouzdanja u informacije koje pronađu na internetu pa koriste možda njima jednostavniji i brži način provjere, koji često nije u potpunosti pouzdan, ali im ipak pruža veći stupanj sigurnosti da je odgovor valjan.

Sve ove brojke i podaci nisu zanemarivi i pokazatelji su da učenike treba bolje osvijestiti o netočnim i lažnim podacima koji kruže internetom te ih informacijski opismenjivati, kako bi stekli dobre navike i usvojili etičko ponašanje na internetu.

13. ZAKLJUČAK

Rezultati ovoga istraživanja ukazuju da su učenici srednje škole kroz osnovnoškolsko obrazovanje bili poučavani pojedinim aspektima knjižnične i informacijske pismenosti, ali u nedovoljnoj mjeri i nedovoljno od strane knjižničara.

Također, faktor učestalosti posjeta knjižnicama ne doprinosi razvijanju knjižnične i informacijske pismenosti, stoga je prijeko potrebno ostvariti veću suradnju između nastavnika i knjižničara u sustavu odgoja i obrazovanja radi ostvarenja zajedničkog cilja- razvoja kompetencija informacijske pismenosti kod učenika.

Saznanja dobivena ovim istraživanjem dobar su orijentir za knjižničare-edukatore, u svrhu unapređenja i prilagodbe radionica knjižnične i informacijske pismenosti stvarnim potrebama učenika te utvrditi slabe točke postojećih modela knjižničnog i informacijskog opismenjavanja učenika kroz osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje.

Usporedivši ovo istraživanje s prethodnima, može se zaključiti kako je izuzetno veliki broj sličnih ili istih rezultata i da se i uspoređene i naša škola susreću s istim problemima i istim izazovima, što je još jedan dokaz da su mladi ljudi novoga naraštaja pred istim pitanjima, problemima i dilemama, bez obzira radi li se o hrvatskim srednjim školama ili onima izvan Hrvatske, kao i o javnim i privatnim srednjim školama. Stoga je pred nastavnicima i knjižničarima veliki upitnik i izazov kako suvremenim načinima i metodama poučavanja potaknuti učenike da se više zainteresiraju za nastavni proces, ali i izvannastavne i školske aktivnosti, koje za cilj imaju jasno definiran pojam informacijske pismenosti.

Nužna je tijesna suradnja između nastavnika i stručnih suradnika, moglo bi se reći ne samo knjižničara, nego i pedagoga i školskoga psihologa, ukoliko ga škola posjeduje, jer samo timskim radom tih stručnih suradnika može se doći do zadovoljavajućih rezultata u poimanju informacijske pismenosti kod učenika i razvijanje iste.

14. LITERATURA:

1. American Library Association: Presidential Committee on Information Literacy: Final Report, Washington, 1989. Dostupno na: <https://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential> (12.12.2021.)
2. Baier Jakovac A. i Hebrang Grgić I. (2015). Informacijska (ne)pismenost: istraživanje mladih korisnika knjižnica u Vukovaru. Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema. 19.(1/2), str. 27 - 46.
3. Dražić, T. (2016) Istraživanje informacijske pismenosti učenika(studija slučaja Srednje škole dr. Antuna Barca u Crikvenici). Diplomski rad. Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci.
4. Herring, J. (1978): Teaching Library Skills in Schools. Humanities Press: 1978.
5. Konvencija o pravima djeteta (1989), Glavna skupština Ujedinjenih naroda. Dostupno na: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (12.12.2021.)
6. Lasić-Lazić, J., Golubić, K. (2012). Analysis of On-line Survey about Need for Presence of Higher Education Institutions on Social Networks: a Step Towards Creation of Communication Strategy. Journal of computing and information technology, vol.20 No.3.
7. Lasić-Lazić, J., Špiranec, S., Banek Zorica, M. (2012) Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. Medijska istraživanja : znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije , Vol. 18, br. 1
8. Lau, J. (2011). Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
9. Maravić, A. (2008) Školska knjižnica – Informacijska pismenost i poticanje čitanja. Dostupno na: <https://www.skole.hr/skolska-knjiznica-informacijska-pismenost-i-poticanje-citanja/> (12.12.2021.)
10. Nacionalni kurikulum Republike Hrvatske za predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje (2011). Ministarstvo znanosti i obrazovanja
11. Ngo, H. T., Walton, G. L., i Pickard, A. J. (2016). Teaching and Learning Information Literacy in Upper Secondary Schools in Vietnam. In European Conference on Information Literacy (pp. 499-506). Springer, Cham.

12. PISA (2009). PISA2009 izvještaj – čitalačka, matematička i prirodoslovna pismenost Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Dostupno na:
https://pisa.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2018/05/IZVJESTAJ_PISA2009_press.pdf
(12.12.2021.)
13. Psychology Today (2015). Top 20 Social Networking Etiquette Tips for Teens.
Dostupno na: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/teen-angst/201512/top-20-social-networking-etiquette-tips-teens> (12.12.2021.)
14. Rubinić, D. (2011). Učenik 21. stoljeća: Standardi za obrazovanje informacijski pismenih učenika. Zrno: časopis za obitelj, vrtić i školu. 22, (2011), 97-98; 16-17
15. Saetre, T. (2004). IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo
16. Špiranec, S. (2003). Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje. Edupoint, 3 (2003), 17
17. Špiranec, S. (2011) Predgovor hrvatskom izdanju. Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, str. 7-13
18. Špiranec, S., Banek Zorica, M. (2008) Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta
19. Zubac, A., i Tufekčić, A. (2014). Informacijska pismenost u svijetu i Hrvatskoj–rad školskoga knjižničara u osnovnoj školi. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 57(4), 221-238.

SAŽETAK

Kako se tehnologija razvija, a računala preuzimaju sve više i više rutinskih poslova, čak i dio kognitivnih zadaća, ponovno se pitamo koje su vještine nužne za učenike u informacijskom dobu. Koje su to jedinstveno ljudske vještine koje nadopunjuju ono što računala mogu raditi i što će moći raditi u budućnosti. Koja će znanja i vještine pomoći učenicima da na najbolji način iskoriste napredak informacijskih tehnologija. Što je uopće pismenost za cjeloživotno učenje u informacijsko doba. Nova vrsta pismenosti uključuje istraživanje kao integralnu životnu vještinu. Školski su knjižničari već desetljećima u samom vrhu razvoja obrazovanja prikladna dinamičnom informacijskom okruženju. Prešli su put od poučavanja knjižničnih vještina, preko poučavanja informacijskih vještina i poučavanja informacijske pismenosti, sve do širokog pristupa pismenosti koji u istraživački pristup učenju uključuje i istraživačke sposobnosti. Učenik koji je informacijski pismen: pristupa informacijama učinkovito i djelotvorno, vrednuje informacije kritički i kompetentno, koristi se informacijama ispravno i kreativno.

Učenik koji samostalno uči: informacijski je pismen i traga za informacijama povezanim s njegovim osobnim interesima, cijeni pisanu riječ i ostale kreativne izraze informacija, teži izvrsnosti u traganju za informacijama i stvaranju znanja. Učenik koji pozitivno pridonosi zajednici koja uči i društvu, informacijski je pismen i prepoznaje važnost informacija za demokratsko društvo, ponaša se etično prema informacijama i informacijskoj tehnologiji, učinkovito sudjeluje u skupinama koje traže i stvaraju informacije. Jasno je da informacijska pismenost s digitalnom i medijskom pismenošću prerasta u jedinstvenu i nužnu pismenost za informacijsko doba, a knjižničar treba biti usmjeren ka suradnji, posvećenosti, znatiželji, emocionalnosti, suosjećanju, entuzijazmu, smislenosti i ustrajnosti.

Ključne riječi: informacija, pismenost, knjižnična pismenost, edukacija, osnovnoškolsko obrazovanje, srednjoškolsko obrazovanje, Graditeljsko-geodetska škola Osijek

SUMMARY

As technology evolved and computers took on more and more routine tasks, even a part of cognitive tasks, we again wonder what skills are necessary for students in the information age. What are these unique human skills that complement what computers can do and what will they be able to do in the future. What knowledge and skills will help students make the most of the advancement of information technology. What is literacy for lifelong learning in the information age? A new type of literacy involves research as an integral life skill. For decades, school librarians have been at the forefront of the development of education suitable for a dynamic information environment. They have gone from teaching library skills, through teaching information skills and teaching information literacy, all the way to a broad approach to literacy that includes research skills in the research approach to learning. A student who is information literate: can access information efficiently and effectively, evaluates information critically and competently, uses information correctly and creatively. A student who learns independently: is information literate and searches for information related to his personal interests, appreciates the written word and other creative expressions of information, strives for excellence in searching for information and creating knowledge. A student who positively contributes to a learning community and society, is information literate and recognizes the importance of information for a democratic society, behaves ethically towards information and information technology, effectively participates in groups that seek and create information. It is clear that information literacy with digital and media literacy is evolving into a unique and necessary literacy for the information age, and the librarian needs to be focused on collaboration, commitment, curiosity, emotionality, compassion, enthusiasm, meaningfulness and perseverance.

Key words: information, literacy, librarian literacy, education, primary school education, secondary school education, Graditeljsko-geodetska school Osijek